

“Nicajoana”. Un projecte cooperatiu d’atenció a la diversitat

Enric Font

Director Vil.la Joana. Barcelona, Catalunya

Sandra Sáenz

Directora Fray B. Casas. San Ramón, Nicaragua

Resum

“Nicajoana”. Un projecte cooperatiu d’atenció a la diversitat

Fruit d’una metodologia basada en la construcció de casos, una manera de treball molt pròpia de Vil.la Joana, i de l’interès personal de treballar amb Nicaragua d’alguns dels professionals del Centre, sorgeix “Nicajoana”, un projecte de connexió entre professionals que pretén enriquir d’experiències a dos Centres, un nicaragüenc i l’altre català, amb l’objectiu de millorar la pràctica diària amb alumnat amb NESE. El projecte té diverses parts i una riquesa que supera el mer contacte professional. Ha ajudat a entendre conceptes com inclusió, el valor del treball sensorial i psicomotriu, o l’escolta de cada nen com a cas singular i propi, i ha obert les ments de tots el professionals.

El projecte també ha col·laborat en el treball inclusiu que el Centre i l’administració de Nicaragua està duent a terme i, a més, s’han creat vincles ben estrets entre professionals preocupats per millorar les condicions dels seus alumnes, siguin aquests nicaragüencs o catalans.

Paraules clau: Nicaragua, aula de suport, inclusió, connexió entre professionals, construcció de casos.

Abstract

“Nicajoana”. A cooperative project of attention to diversity

As a result of a methodology based on case construction, a unique methodology used by Vil.la Joana Special School located in Barcelona on one hand, and the firm interest of the professionals of the Center to work with Nicaragua’s special education system on the other hand, arises "Nicajoana". This project looks forward to connect professionals who intend to enrich experiences in both centers: one Nicaraguan and the other Catalan, with the aim of improving daily practice of students with Special Education Needs. The project has several parts and a wealth of knowledge that goes beyond mere professional contact. It has helped both teams to understand concepts such as inclusion, the value of sensory and psychomotor working, considering each child as a unique case, and has opened the minds of all the professionals.

The project has also collaborated in the inclusive work that the Center and the Educational Public Administration of Nicaragua are carrying out and, in addition, close ties have been created between professionals who are interested in improving the conditions for their students, whether they are Nicaraguan or Catalan.

Keywords: Nicaragua, support class, inclusion, professional connection, case construction.

Qüestions prèvies. El CEE Vila Joana

Des de 2011 al CEE Vil·la Joana tenim un projecte per col·laborar en l'atenció d'alumnat amb NESE a Nicaragua. El projecte "Nicajoana" té dues fases, del 2011 fins el 2016 i d'aquell any fins el 2021. El projecte s'inclou dins l'estructura educativa del país centreamericà i ha representat una millora tant per l'escola referent nicaragüenca com per a nosaltres. La base del treball no ha estat tant la solidaritat de nord a sud, com la promoció del contacte entre professionals amb realitats molt diferents, però que tenen entre mans alumnat amb dificultats semblants.

El CEE Vil·la Joana és una institució avesada al treball amb alumnat amb trastorns mentals greus. De fet, de manera específica, ho portem fent des de mitjans dels anys 80. Podem dir que som una institució que, a punt de fer 100 anys, s'ha convertit en un cert referent en aquest àmbit a la ciutat de Barcelona.

Un treball com aquest en un Centre Públic i tan específic introdueix tasques que van més enllà del vessant educatiu. Així la feina terapèutica i social estan, en moltes ocasions, a la mateixa alçada que el treball merament educatiu. A més, per a nosaltres, aquests tres aspectes (terapèutic, social i educatiu) no se'ns plantegen de manera separada i a manera de departaments estancs, sinó, completament interrelacionats i amb aspectes que miren d'enllaçar amb un treball en xarxa on es vinculen diferents institucions de sanitat, benestar social, justícia, etc.

Aquest treball en xarxa ens serveix per entendre la nostra feina com a una tasca singular on la construcció del cas es fa de manera compartida i el professional aporta la seva experiència i el seu saber fer, arribant a un consens que millori la feina de cada professional en concret i de la tasca en general.

El nostre treball es concreta en diferents àmbits. Per exemple, tenim 60 alumnes matriculats de quasi tots els barris de Barcelona, tots ells atesos per EAP, CSMIJ, EAIA, DGAIA, etc. corresponent. D'aquests 60 alumnes, 12 estan en escolaritat compartida amb alguna escola de Primària o Secundària. També hi ha nois que assisteixen uns dies a algun dels hospitals de dia (HD) de la ciutat i els altres són alumnes a temps complet. El treball en xarxa és, més que un desig, una necessitat, doncs la diversitat d'institucions amb les que treballem és molt elevada.

Per fer aquest treball en xarxa ens agrada recordar les paraules de José Ramón Ubieta (2012) quan diu que la mera acumulació de dades d'un cas no ens explica la seqüència dels fets. Per què això passi fa falta construir el cas, partint d'hipòtesi interpretatives i de les posicions subjectives de cada un dels professionals que hi participen. Per a trobar aquesta connexió entre professionals fa falta una actitud proactiva i posar el focus en la lògica del cas. Això suposa entendre que cada cas és únic, singular, malgrat totes les característiques comuns que pugui tenir amb d'altres.

Per altra banda, 15 professionals lligats d'alguna manera a Vil·la Joana formen part de tres equips externs que treballen amb diferents centres de la ciutat. USEB (Unitat de Suport a l'Escola Bressol). CRETIC (Centre de Recursos Educatius Trastorn Desenvolupament i Conducta) i SAPCEE (Servei d'Assessorament Psicològic per a Centres d'Educació Especial) atenen a més de 200 alumnes de les bressol i llars d'infants, de les escoles de primària, de secundària i, fins i tot, de la resta de CEE públics de la ciutat. Així moltes de les "bressoleres" de les més de 100 EBM de Barcelona i les Llars de la Generalitat coneixen directament o indirecta la USEB, igualment passa amb els 400 Centres públics de primària o secundària o els 8 de centres públics d'educació especial de Barcelona.

Nicaragua...

En algun moment de la nostra història es va produir una trobada entre aquesta manera de fer i l'interès personal d'alguns dels professionals de la institució per treballar amb el "Sud", en concret, amb Nicaragua. Alguns hi havien passat fa anys, alguns altres hi havien fet feina durant una etapa important de la seva vida i altres acabaven de conèixer el país. A més hi havia gent que es mostrava sensible i desitjant fer un projecte per col·laborar, en la mesura del possible, en alguna iniciativa que ajudés a millorar les condicions d'alumnes amb NESE d'aquell país.

Nicaragua és un país d'una extensió de 130.000 km² i amb una població de quasi 6,5 milions de persones. Per fer-nos una idea, una extensió 4 vegades Catalunya (32.000 km²) i 1 milió menys d'habitants. Té quatre zones ben diferenciades, coincidint bastant amb els seus punts cardinals. La majoria de gent viu al sud i a l'oest, a la costa del Pacífic. És la part que van conquerir els espanyols i ciutats com Granada i León, ens en poden fer una idea d'aquest passat. La costa de l'Atlàntic és la més despoblada i on es concentren les poblacions indígenes. El nord, on es desenvolupa el nostre projecte, és la part més pobre i on a principis del segle XXI hi havia encara moltes zones de fam endèmica. Dedicats a la producció de cafè hi ha gent que sols treballa quan és el temps de la recol·lecció, més o menys de novembre a gener. Malgrat els avenços, segons la FAO (2019), Nicaragua segueix sent el segon país més pobre de Llatinoamèrica i el Carib, després d'Haití, i un país on la pobresa és, sobretot, un fenomen rural. Segons la mateixa FAO, en les zones rurals de Nicaragua, dos de cada tres persones viuen amb menys de 1\$ diari.

És cert que la situació econòmica ha anat millorant en els darrers anys, però segons l'Organització Mundial de la Salut (2017) els 3 principals problemes de seguretat en el país són els robatoris (63,7%), la violència generada per "pandilles" (31,5%) i els atracaments amb armes (21,9%). Les causes sembla que són la manca d'efectius policials (54,4%), el consum de drogues i alcohol (7,1%), la pobresa (4,8%) i el narcotràfic (0,9%).

En aquesta zona, doncs, al nord, un dels llocs més pobres del segon país més pobre de Llatinoamèrica, es concreta el nostre treball.

L'educació a Nicaragua està garantida per a tots els nens i nenes de 6 a 16 anys per la constitució i és competència del Ministeri d'Educació (MINED). Tradicionalment, a Nicaragua la lluita més important ha estat contra l'analfabetisme, de fet, la UNESCO va premiar l'any 1981 amb la medalla Nadezhda Krúpskaya la campanya que es va fer l'any 1980 i que va representar, entre altres èxits, baixar l'analfabetisme del 80 al 12% (wikipedia, 2018).

De fet el MINED llença durant el 2011 el “Plan Estratégico de Educación 2011-2015” (2011), que marca les seves línies d'actuació. Per entendre més la situació i el context en que emmarquem el projecte exposem alguns dels punts del pla que ens pot donar certes idees:

- La principal estratègia és la que ells anomenen la “batalla del 6º grado”. La idea és que, superada les etapes més d'alfabetització, ara cal aconseguir que el màxim de població aconseguixi el 6è grau, el que podria considerar-se la primària a Catalunya.
- Una altra estratègia important és el treball contra la “deserción”, l'abandonament dels estudis i l'absentisme. Per aconseguir aquesta fita fa temps que com a estratègia a moltes escoles de Nicaragua es dóna el dinar i el berenar. El MINED aporta els materials per fer els àpats i les escoles organitzen famílies, normalment mares i àvies, per elaborar el menjar.
- La que ells anomenen “escolarización incluyente” seria un altre dels eixos de treball que proposa el pla. No tant com a objectiu prioritari, com serien els dos altres que hem posat d'exemple, però sí a nivell conceptual.

Aquesta “escolarización incluyente”, plantejada el 2011, està emmarcada en un procés evolutiu del concepte. Semblant com va passar a Catalunya els anys 80 i 90 el primer plantejament d'escolarització a les aules ordinàries d'alumnat amb NESE a Nicaragua era el procurar que els nois i noies amb necessitats miressin de fer el mateix que els no especials i, si no ho podien fer, que s'adaptés el seu material per “estar” a l'aula ordinària, més que entendre el fet ensenyament-aprenentatge com un fenomen que es dóna de diferent forma a cada individu i que l'escolarització inclusiva hauria de contemplar.

El projecte

Així doncs per elaborar el projecte ens vam posar unes premisses, a manera de criteris previs, que volíem tenir en compte a l'hora de fer un treball compartit amb l'escola de primària del municipi de San Ramón, al departament de Matagalpa, l'escola Fray Bartolomé de las Casas, coneguda com la Fray:

- Havia de ser un projecte que partís de la seva consciència de necessitat. D'una demanda concreta. Eren ells els qui havien de marcar els objectius generals i, a poder

ser, que aquests estiguessin emmarcats en un projecte global. Per tant era essencial que el Ministerio de Educación (MINED) i l'alcaldia de San Ramón hi estiguessin implicats.

- Havia de ser liderat per gent de Nicaragua. En concret per professionals de la Fray i de la ONG que ens hauria de fer de contrapart, en aquest cas, Fundación el Sueño de la Campana. Serien ells qui haurien de gestionar i prendre decisions tècniques respecte del projecte.
- El suport des de Barcelona havia de ser des d'un centre escolar i, malgrat necessitar una ONG que pogués gestionar les subvencions, per exemple, la qüestió tècnica havia de partir sempre del contacte entre els professionals de les dues escoles. La Casa de Nicaragua de Catalunya, en concret la seva delegació de Barcelona, es van sentir implicats amb la idea i van exercir, sobretot a l'inici, com a ONG gestonadora del suports de "Nord".
- Havia de ser, sobretot, un treball conjunt entre professionals, buscant com aportar des del lloc de cadascú opcions que poguessin fer pensar als altres. És per això que caldria promoure un contacte directe i freqüent amb qualsevol mitjà. Skypes, anades de mestres catalans cap a San Ramón o estades de nicaragüencs a Barcelona.
- Específicament vam voler que els alumnes de Vil·la Joana i els alumnes de la Fray no es comunicuessin. No era l'objectiu. No és un projecte de coneixements entre alumnes per sensibilitzar de diferents situacions, o treballar valors amb ells. De fet algun alumne potser ha mostrat interès puntual per algun fet concret i hem pogut xerrar-ne, però mai amb intenció d'implicar-los. Ens sembla que la realitat dels nois i noies amb necessitats especials, d'un i altre costat de l'Atlàntic està prou estigmatitzada com per plantejar altre tipus d'objectius de coneixença i inclusió social.
- Havia de tenir un començament i una data de finalització prevista, prèvia i acordada i així ho hem anat fent en períodes de 5 anys. Aquest final havia de comprometre a totes les parts: Fray, MINED, ajuntament de San Ramón, Vil·la Joana, Casa de Nicaragua i les delegacions catalana i nicaragüenca del Sueño de la Campana.

L'estiu del 2009 i del 2010 diverses persones de Vil·la Joana vàrem anar a San Ramón amb l'objectiu de concretar el projecte.

A l'escola la Fray hi havia alguna professional que tenia certa experiència i titulació per atendre alumnat amb discapacitat i la delegació del MINED estava mirant com donar solució per atendre aquest alumnat amb una òptica més "includent". Com hem vist abans, el mateix MINED marca aquesta línia com a un punt estratègic.

Si l'administració educativa com el Centre d'infantil i primària Fray Bartolomé de las Casas i la Delegación municipal i departamental del MINED estan en aquesta línia, també ho veuen amb bons ulls l'ONG el Sueño de la Campana, que acabaria sent el pilar on assentar el projecte i canalitzar els ajuts des de Catalunya.

Tots plegats, doncs, dissenyarem un projecte que pogués centrar-se a la Fray, on podrien fer una aula que servís perquè 2 ó 3 mestres o psicòlogues, pagades i formades des de Barcelona poguessin anar atenent els alumnes de l'escola amb NEE per donar-los eines per poder seguir la seva escolarització a l'aula ordinària. Aquestes mestres podrien atendre els alumnes a l'aula regular, que diuen ells (aula ordinària per a nosaltres) o atendre'ls a aquesta "aula de apoyo" de nova creació.

Després de diverses temptatives amb algunes organitzacions de la zona acabem optant per signar aquest acord a 6 bandes:

- Per un costat la Fray on es construiria una aula que anomenarem Aula de Apoyo. La Direcció de la Fray inclouria al Claustre les 2 mestres i la psicòloga i gestionaria l'atenció dels alumnes amb NEE.
- Per un altre, el Sueño de la Campana (www.sueñodelacampana.org) assignaria una psicòloga que col·laborés amb les mestres. La Fundació també faria de pont a l'hora de gestionar el projecte amb Barcelona. La Fundació a Catalunya, també gestionaria un sistema d'apadrinament entre la població catalana que permetés pagar les mestres i la psicòloga durant 5 anys, des del 2011 fins el 2016.
- Una altra ONG seria la Casa de Nicaragua. A través d'aquesta es gestionaria un primer ajut a Barcelona Solidària que ens va permetre construir i equipar l'Aula de Apoyo.
- Una institució important era el MINED. Aquest es va comprometre a donar cobertura legal al projecte, a donar eines a la direcció de la Fray per poder-lo desenvolupar i a contractar les mestres i la psicòloga una vegada acabés el projecte el 2016.
- L'altra administració implicada va ser l'alcaldia de San Ramón que va comprometre's a mantenir l'obra, a equipar-la i a gestionar la part més "d'intendència" del projecte.
- I finalment el CEE Vil·la Joana. Nosaltres ens comprometíem a treballar plegats amb els mestres de la Fray per a construir un model d'atenció propi per a elles i a partir de les seves demandes i necessitats. A buscar formació, a construir un contacte i a coordinar visites.

El projecte, quan va començar al 2011, va coincidir amb una tasca d'una delegació cubana que va iniciar un treball a Nicaragua amb la intenció de buscar, classificar i permetre l'enfocament de qualsevol tipus de feina amb tota la gent amb alguna necessitat especial. El projecte es deia "Todos con Voz" (Ministerio de Salud de Nicaragua, 2013).

La feina va ser àrdua i complexa i, malgrat no va acabar fins el 2017 i mirava d'abastar totes les edats, va ajudar, primer a identificar persones afectades en comunitats ben aïllades, segon a determinar què s'entén per discapacitat i quins són els seus drets i, tercer, ajudar a sensibilitzar a la població en general i als professionals de l'educació, entre d'altres, en particular al respecte de les possibilitats educatives d'alumnes amb algun tipus de Necessitat Educativa Especial.

El MINED, com hem dit, ho tenia com un eix important de treball i, de fet, durant una de les estades llargues que va fer un mestre de Vil·la Joana, durant el 2010, va participar a

tallers, seminaris i va fer conferències amb la intenció de transmetre aquesta idea. Hem de reconèixer que la sintonia del nostre projecte amb l'administració educativa del país va ser sempre molt alta i, de fet, pel 2016, quan la primera part del projecte acabava, el mateix Ministeri d'Educació va començar a implementar, de forma pilot, el que va anomenar "Aulas inclusivas", seguint, en gran mesura, el nostre model iniciat a San Ramón, i per aquest curs 2019, que s'ha iniciat aquest mes de febrer, n'hi haurà 40 funcionant per tot el país.

Dins el nostre Centre es va formar una comissió que coordinava les actuacions de formació i intercanvi amb les mestres i psicòloga de la Fray i vam començar a organitzar diferents aspectes:

- Visites de catalans a San Ramón : Durant els 5 anys que va durar la primera part del projecte, pràcticament cada any, durant els períodes d'estiu (de Catalunya) van anar passant diferents mestres de Vil·la Joana, i d'altres escoles, recolzant el projecte. Les visites es feien mirant de marcar uns objectius pedagògics concrets que milloressin l'atenció del infants "nics". Aquí caldria recalcar que sovint s'entén un projecte d'aquest tipus com una manera d'ajudar, de col·laborar però amb la intenció d'aportar solucions i noves mirades en un sentit (del nord cap el sud) i moltes vegades, el que passa també és que la riquesa que t'aporten experiències com aquesta et fa canviar visions i t'amplia molt l'horitzó. Molts dels mestres que han passat per San Ramón tornen reconeixent aquest canvi de mirada, la relativització de coses que aquí ens semblen importants, ja siguin professionals o, fins i tot, personals. Per tant, podem dir que anar a Nicaragua ha fet millorar la professionalitat de molts dels mestres de Vil·la Joana, aprofundint en la seva sensibilitat i reconeixement d'altres realitats. Un estiu, per exemple, vam poder col·laborar en el muntatge i estructuració de l'aula de psicomotricitat i la funció d'aquesta. La direcció de la Fray explica que abans la "psico" era un espai per merament jugar i poca cosa més i que ara té una incidència molt gran en el tractament de diverses discapacitats. Un altre estiu dos companys avesats en el treball amb persones amb dificultats auditives van fer un treball de formació en llenguatge de signes, etc...
- Visites de "nics" a Barcelona: Durant el mes de maig de 2013 van fer una estada a Barcelona la psicòloga del projecte i la coordinadora que el gestionava per part de la Fundació el Sueño de la Campana. La intenció va ser mostrar com treballaven diferents Serveis Educatius i com s'enfocava el treball amb alumnat amb NESE. Van treballar amb nosaltres, a les nostres aules i van fer seus hàbits i maneres. La voluntat no era "ensenyar" com "s'han de fer les coses", sinó explicar com les fem nosaltres, els nostres dubtes i solucions als problemes diaris i crear dubtes en elles que les permetés analitzar la seva realitat per poder-la canviar. Cal dir que les dinàmiques que es van crear van ser essencials per seguir el treball a distància. Per treballar plegats és important conèixer i això és el que vam fer durant un mes, mostrant-nos tal i com som. Van visitar centres inclusius, EAPs, altres serveis educatius, etc...

- “Skypes”: Més o menys cada mes o mes i mig ens connectem l’equip de San Ramón i la comissió del projecte de Vil·la Joana i la gent del claustre que hi vol participar. Dies abans hem decidit de quin cas parlarem i les companyes nicaragüenques ens omplen una fitxa que intenta centrar el cas, la seva situació social, educativa i, a poder ser, psíquica. Un cop connectats funcionem com si es tractés d’una mena de sessió clínica al respecte del cas. Quasi sempre hem fet casos d’elles, però de tant en tant mirem de fer el pas al revés. Som nosaltres que presentem algun cas i elles aporten les seves opinions professionals. Les dues parts sabem que és complicat poder opinar quan les realitats són tan diferents i les conjuntures tan disperses, però tothom és capaç de contextualitzar les opinions i, sobretot, entendre que són les professionals que treballen amb el nen o la nena qui ha de prendre les millors decisions possibles i que les opinions emeses a 8.000 km de distància a través d’una pantalla d’ordinador, sols són això, opinions professionals per a fer pensar i poder avançar.

Des de la direcció de la Fray valoren aquest contacte com a fonamental. Per a elles és prioritari, no només per la feina que es fa, sinó per la sensació de no estar sols.

A l’aula de Suport s’atén a vuit nens, quatre amb discapacitat intel·lectual, tres amb físico-motora i un nen autista. L’atenció és compartida entre el docent de l’aula regular i el docent de l’aula integral. A l’aula de Suport o integral es treballa amb un pla individual, adequat a les necessitats educatives de cada nen. S’han atès tres nens autistes durant aquests 8 anys. Els dos primers casos van ser de nens que van ingressar al centre sent ja adolescents, l’últim cas va ser el d’un nen de cinc anys que va ingressar a pre-escolar i que presentava moltes dificultats a nivell de desenvolupament motor, equilibri, coordinació viso-manual; tant era així, que va ser necessari que dos companys l’ajudessin per desplaçar-se pel pati i l’aula de classe.

El treball amb el primer noi s’inicia des de la fisioteràpia per a treballar aspectes de psicomotricitat, amb una freqüència de tres vegades per setmana, aconseguint amb això grans avenços. Es va aconseguir vincular amb certs nens del grup, els quals van passar a fer de monitors acadèmics per a ell. Es va poder promoure a primer grau, on s’inicia l’atenció compartida entre la docent de l’aula regular i la docent de l’aula de Suport o integral. La docent de l’aula regular s’encarregava del seguiment oportú del treball que es realitzava a l’aula integral, en el reforç escolar i en la consolidació de les competències acadèmiques.

L’experiència va ser satisfactòria tant per a l’equip de docents del centre escolar com per a la família. Aquesta té un paper fonamental en el treball compartit que hem realitzat durant aquests tres anys d’atenció a l’infant. S’han obtingut grans èxits acadèmics; en l’expressió oral, per exemple, que encara és limitada, però clara i coherent.

Des de la direcció de la Fray es considera l’aula de Suport com un projecte d’impacte social i educatiu dins del municipi i és una realitat que aquesta està inclosa en la estructura de l’escola.

El final de la primera part del projecte...

La primera part del projecte va arribar a la seva finalització a finals del 2016. Durant l'estiu del 2015 ens vam poder trobar a San Ramon una bona part dels diferents participants del projecte per tal avaluar resultats i compromisos. Cal dir que el nivell de resposta de totes les parts va ser molt satisfactori i així:

- Les dues mestres que van estar finançades amb diners de la solidaritat a través de l'apadrinament van ser absorbides pel MINED passant a ser membres de la plantilla de mestres de la Fray amb caràcter de funcionàries. No així la psicòloga que va decidir canviar de feina i implicar-se en un altre projecte.
- L'Ajuntament de San Ramón va habilitar les obres que s'havien finançat amb el projecte presentat a Barcelona Solidària el 2010, va instal·lar wifi al centre i va fer-ne el manteniment durant els 5 anys.
- El Sueño de la Campana va contractar una psicòloga permanent del projecte per treballar amb les tres professionals de l'Aula de Apoyo i va ser la gestora de l'ajut econòmic que venia de Catalunya.
- La Casa de Nicaragua de Barcelona va gestionar l'ajut de Barcelona Solidària durant el 2010 i després es va retirar, quedant voluntàriament al marge del projecte, malgrat va estar sempre atent i disposada a seguir col·laborant.
- La Fray, el seu claustre i la seva direcció, van assumir l'aula de Apoyo com a part del seu projecte.
- De Vil·la Joana vam anar, en 5 anys, 11 persones a treballar els estius. Vam poder fer una mitjana de 6 sessions clíniques anuals a través de l'Skype, vam rebre a les dues professionals en l'estada de 2013 i, sobretot, vam aprendre maneres diferents de funcionar i de ser.

El 2016....

A l'estiu del 2015 vam anar a Nicaragua un grup de gent de la comissió del projecte de Vil·la Joana. La idea era avaluar el treball fet i mirar com acabàvem. Érem conscients que no volíem un projecte que anés morint poc a poc i, alhora calia concretar els acords als que havíem arribat a l'inici. En l'apartat anterior ha quedat clar que l'avaluació va ser força positiva i era d'esperar que ens demanessin continuar.

Nosaltres anàvem amb la idea de constituir uns canals que mantinguessin els vincles creats durant aquest temps i seguir fent les sessions clíniques a distància, via connexió, per exemple. La delegació departamental del MINED, però, ens va demanar no sols que seguíssim el projecte, si no que en féssim un altre a un "núcleo educativo" del municipi de

San Ramón. En concret a la comunitat de Yucul. Un “núcleo educativo” queda definit també a “Plan Estratégico de educación 2011-2015”, explica:

La nuclearización del Sistema Educativo es una organización de tipo territorial en la que se implementa un esquema de relación centro-periferia. (...) Los núcleos educativos están formados por una escuela base y escuelas satélites o vecinas (entre 8 y 10 por escuela base) que se relacionan con esta. (...) aseguran mejor eficacia en la consecución de resultados relativos a matrícula y la retención escolar, así como la administración del Currículum para su contextualización. (...) La Escuela Base: es el centro del modelo de Núcleos Educativos. Suposición y condición dentro de cada núcleo es estratégica para la implementación del presente Plan (2011).

Cal recordar la contextualització que hem fet més amunt quan parlàvem de la zona rural del nord de Nicaragua. Yucul és una comunitat petita, dispersa, amb vivendes molt deteriorades i situacions socials molt precàries.

El plantejament que hem fet a Yucul és força semblant al que vam fer a San Ramón. La solidaritat paga una mestra i ½ sou d’una psicòloga, l’escola de Yucul té aquesta aula inclosa dins l’estructura escolar, malgrat que està costant més que la mestra sigui considerada membre del claustre. La comprensió de l’aula com un suport també és una cosa que ha calgut renegociar amb l’equip docent, doncs de seguida es va entendre, erròniament, que havia de ser on col·locar tots els alumnes amb NESE. De totes maneres aquesta aula també ha representat, com ho va fer la de San Ramón, una alternativa vàlida per a l’atenció dels alumnes amb NEE i les seves famílies. Un dels valors que des de la direcció es consideren com a principals és el de la permanència educativa. És a dir, el no abandonament escolar de l’alumnat amb dificultats. Aquest any, per exemple, tenen un alumne, més gran de 12 anys que no vol, literalment, marxar de l’escola i l’han designat com ajudant de la mestra.

El projecte de la Fray segueix i el del Yucul avança amb pas ferm amb l’experiència dels cinc primers anys. A les connexions amb l’Skype ara venen també les companyes de Yucul i l’any passat una mestra de Vil·la Joana va passar sis mesos entre San Ramón i Yucul col·laborant en el projecte. Aquest mes de maig proper està previst que la mestra de Yucul i la psicòloga que li dona suport viatgin a Barcelona i que, com va passar el 2013, aprenguin, col·laborin i estrenyem vincles entre tots i totes els que gaudim d’aquest projecte.

El 2020 serà l’any de fer els primers balanç de la feina feta a Yucul i el moment d’anar pensant com acabem aquesta segona etapa del projecte i si hi ha, o no, una tercera. Els resultats aparents són bons i tan satisfactoris com els de la Fray, i la trobada del maig pot començar a donar pistes de com serà el futur. Com a Claustre estem molt satisfets del projecte, per tot el que hem avançat i les expectatives que tenim del treball que s’està fent a Yucul i, també, per les relacions personals que hem establert, la perspectiva més àmplia que ens dona el projecte de la nostra pròpia feina i com hem après a relativitzar situacions pròpies.

Segur que, d’alguna manera això farà que, acabi o no acabi el projecte el 2021, la relació humana entre els professionals d’aquí i d’allà es mantingui durant molts anys.

Referències Bibliogràfiques

Ubieto, J. Ramón (2012). *La construcción del caso en el trabajo en red. Teoría y práctica*. Barcelona: Editorial UOC.

FAO (Organización de las Naciones Unidas para la Agricultura y la Alimentación) (2019) Dades tretes de www.fao.org/resilience/news-events/detail/en/c/166584/ al febrer 2019.

OMS (Organització Mundial de la salut) (2017). Dades tretes de www.paho.org/salud-en-las-americas-2017/?port_t_es=nicaragua&lang=es al febrer de 2019.

Wikipedia (2018). Dades tretes de https://es.wikipedia.org/wiki/Cruzada_Nacional_de_Alabetizaci%C3%B3n. consultat el gener de 2019.

Ministerio de Salud de Nicaragua (2013). Dades tretes de www.minsa.gob.ni/index.php/noticias/452-todos-con-voz-programa-exitoso-de-atencion-integral-a-discapacitados. Consultat el febrer 2019.

Ministerio de Educación de Nicaragua (2011). Dades tretes de MINED, PlanEstratégico de educación 2011-2015.Disponible en https://nicaragua.gse.upenn.edu/sites/default/files/uploads/11MINED_Plan_Estrategico_de_Education_2011-2015.pdf. Consultat el febrer de 2019.

Correspondència amb els autors: *Enric Font*. CEE Vil.la Joana. Barcelona. E-mail: efont12@xtec.cat. *Sandra Sáenz*. Fray B. Casas. San Ramón, Nicaragua. E-mail: sandraesaenz1977@gmail.com